

Михаил НЕЧИПОРЕНКО
(Черновцы)

ПОЗИЦІЯ ГЕТМАНА
ИВАНА САМОЙЛОВИЧА ПО ВОПРОСУ
ЗАКЛЮЧЕНИЯ «ВЕЧНОГО МИРА» 1686 г.

В статье рассматривается вопрос о причинах подписания «Вечного мира» между Речью Посполитой и Москвой, подробно проанализировано позицию гетмана Левобережной Украины Ивана Самойловича, по вопросу подписания этого соглашения. Раскрыты дипломатические попытки гетмана не допустить подписания договора.

Ключевые слова: «Вечный мир», Левобережье, гетман, Речь Посполитая, Москва, Крымское ханство, Турция, казаки.

Mykhailo NECHYPORENKO
(Chernivtsi)

POSITION OF HETMAN
IVAN SAMOYLOVYCH IN RELATION
TO THE SIGNING OF THE «ETERNAL
PEACE» IN 1686

The question in relation to reasons of signing of the «Eternal peace» between Thing Pospolitoj and Moscow and the position of hetman of Left-bank Ukraine Ivan Samoylovych in relation to signing of this agreement is analyzed in this article. The diplomatic attempt of hetman to prevent signing of this agreement is exposed.

Keywords: «Eternal peace», Left-bank Ukraine, hetman, Thing Pospolita, Moscow, Crimean khanate.

УДК 94(477) «17/18»

Катерина ВАЛЯВСЬКА
(Чернівці)

САЛОННА КУЛЬТУРА БУКОВИНИ
В АВСТРІЙСЬКИЙ ПЕРІОД

У статті досліджується існування на Буковині за австрійських часів салону як суспільного інституту та його репрезентації, здійснюється порівняльний аналіз салонної культури Буковини та модерної Європи.

Ключові слова: салон, суспільний інститут, Буковина, Австро-Угорська імперія, дилетантизм, «шлюбна партія».

Проблема салонної культури в Новий час вже понад 20 років є предметом дослідження соціальної історії, історичної антропології та історії повсякдення в західноєвропейському науковому просторі. Відомими дослідниками салону як суспільного інституту є А. Мартен-Фюжє¹, німецькі вчені І. Акерл² та П. Вільгельмі³. Що ж до дослідження салону як складового елементу суспільного життя в історії українських земель, то така тема не отри-

мала окремого розгляду в дослідженнях вітчизняних істориків. Натомість І.Рьозкау-Рідель присвятила вивченню салону у Львові в 1830-х рр. окремий підрозділ у своїй праці⁴. Салонність та салонну музику Києва, Харкова, Одеси в ХІХ ст. спробувала дослідити мистецтвознавець О. Андріянова⁵.

Метою пропонованої статті є порівняльний аналіз особливостей європейських зразків салонного життя із такими, що були представлені у соціокультурному просторі Буковини в 30-х рр. ХІХ – початку ХХ ст.

Джерельною базою дослідження є спогади В. Умлауфа⁶, Л. Штауфе-Сімігіновича⁷, матеріали, зібрані О. Маковеем⁸ для дослідження життя та творчості Ю.Федьковича, а також мемуари О. Кобилянської⁹.

Слово «салон» має італійське походження, пізніше воно було запозичене французькою мовою для позначення великої, щедро декорованої зали із колонами, яка часто охоплювала два поверхи. У французькій мові слово «salon» вперше зустрічається в писемних джерелах в 1664 р., до цього часу і пізніше дами зустрічали своїх гостей в приміщеннях, які позначались як «cabinet», «alcove», «chambre». Зелершський універсальний лексикон 1735 р. перекладає слово «салон» німецьким поняттям «Haupt-salon»¹⁰.

Слід зазначити, що в ХVІІ – ХVІІІ ст. поняття «салон» не позначало місце для літературних зібрань. Так само воно не використовувався як синонім для учасників літературного чи модного товариства. В розумінні місця для розмов та як суспільний інститут поняття «салон» було вперше вжите в 1807 р. в романі де Стайлс «Corinne». Документальне підтвердження використання слова «салон» як місця прийому гостей вперше знаходимо в французькій мові в 1829 р.¹¹

В середині ХVІІІ ст. архітектурне оформлення салону було скромним та приватним, для якого ще неважливою була вишуканість. Салоном називали не більше ніж «salons de reception» (салон прийому), особливо «salons de compagnie» (салон компанії) або «salons d'assemblee» (салон-асамблея). Такі визначення вказували на тенденцію до суспільної рівноправності у призначенні простору серед тамтешньої публіки. Цей вид салону міг також зустрічатися серед знатних буржуазних будинків¹². Тип салону, який докорінно відрізнявся від дворянських умов життя, був проявом прагнення буржуазії наслідувати аристократичний спосіб життя. Таким чином, розвитку салонної культури ХІХ ст. сприяло т.зв. «обуржуазнення» суспільства¹³.

У першій половині ХІХ ст. в німецькомовному просторі для визначення салону як суспільного інституту та форми спілкування використовували слова «Kränzchens», «Teetischs», у колах освіченої буржуазії поняття «салон» позначали ще як «Gesellschaftszimmer». Термін «салон» у Відні став широко вживаним, «модним словом» лише в сере-

дині XIX ст. В цей час під французьким словом «салон» розуміли ведення «große Haus» («великий будинок»), або «offene Haus» («відкритий будинок»)¹⁴.

Культура салонного життя не була лише прерогативою «вищого світу», вона слугувала зразком і для середнього класу. В XIX ст. сім'я, яка досягла рівня дрібного буржуа, могла продемонструвати це двома способами: найняти покоївку або призначити свій день для прийому гостей¹⁵. У таких умовах розвивалися форми добірної розмовної культури, яка, з одного боку, дозволяла проводити розмови на особисті теми, а з другого – дискусії у більших сферах¹⁶.

В суспільному житті Буковини з початком панування Австрійської імперії (1775) середні та вищі верстви населення почали орієнтуватися на Відень та Прагу¹⁷. За словами сучасників, щоб побачити віденську моду, варто було лише прогулятися в Народному саду¹⁸. Проте появу світського життя у модерному розумінні на східних окраїнах Австрійської імперії можемо констатувати лише в 30-х роках XIX ст., коли процес урбанізації та обуржуазнення став помітним для Буковини. В цей час у приватних помешканнях відбувалися численні музично-декламаційні вечори, де виконувалась музика найкращих класичних творів і тогочасних популярних опер. Як пише Р.Ф. Кайндль, «це була золота доба музики в Чернівцях». Товариські зустрічі, які відбувалися у «скромно облаштованих помешканнях, чарували прекрасними музичними виставами»¹⁹.

Піднесення місцевих талантів було викликано подорожуючими митцями та численними поетичними декламаціями. Письменник Л. Штауфе-Сімігінович згадує у своїх *Спогадах із старих Чернівців* про Й.Клемша, Й.Кауфмана та Л.Леберга, які декламували на таких вечорах в Чернівцях. В 40 – 50 рр. XIX ст. найвідомішим декламатором на приватних вечорах був «талановитий гуморист» Леон Гербель, творчість якого цінувалася в усіх шляхетних колах Чернівців²⁰. В літню пору частим гостем дворян Буковини, як наприклад, Г.Флондора, барона А.Василька був талановитий поет, художник та музикант Й.Кауфман²¹.

Важливо зазначити, що музичні твори на таких вечорах виконувались дилетантами або любителями. Це було однією з характерних рис дворянського, а згодом буржуазного салону. Багато членів знатних родин співали, грали на фортепіано, чи навіть самі малювали. Особливо пріоритетним для молоді дівчини із знатної родини було вміння гри на фортепіано. Розмах цього наслідування європейської моди доводить попит на фортепіано, який настільки зріс, що в Чернівцях в 1814 р. оселився виробник фортепіано Адальберт Кауделла²². В такий спосіб батьки підтверджували гостям, що вони в змозі були надати своїй дитині благородну освіту²³. Це стосувалося й життя знатних

родин Буковини. Так, в маєтку барона Є. Гурмузакі приватні уроки музики надавала сестра відомого французького письменника Віктора Гюго – мадам де Гює. Барон А. Петріно в 1836 р. запросив до себе у Вашківці К. Кеніга з Австрії, щоб той навчив його дітей музичної грамоти²⁴.

У травні 1847 р. протягом тижня в Чернівцях гастролював знаний композитор та піаніст Ференц Ліст, який крім двох публічних концертів, отримав запрошення до знатних будинків міста. Він обідав у будинку барона Є.Гурмузакі, на його честь були влаштовані три великі звані вечори («dreі große Soireen»). Як пише А. Мікуліч, на одному з вечорів К. Умлауфа під час виконання твору В.Моцарта «Чарівна флейта», яку виконували дилетанти «Operngesellschaft» («Товариства опери») Ф.Ліст приєднався до них, супроводжуючи грою на фортепіано, диригуючи, а іноді й підспівуючи²⁵.

У салоні голови окружного суду К. Умлауфа збиралася знать з дружинами та доньками, а також представники всіх суспільних верств, незалежно від національної чи конфесійної приналежності. Це й римо-католицький священник Антон Кунц, і православний митрополит Євген Гакман, і кантор в синагозі Кеттен, капельмейстер Пауер, дружина чиновника Кривальда. Гостей розважали домашні музичними виставами, веселими іграми й танцями. Невдовзі подібні вечори проводились в інших будинках – інженера Борковського, бургомістра Лігоцького, сажотруса Нойтойфля та ін.²⁶.

Майбутній службовець К.Умлауф походив із міста Шьоненберг в Моравії, після отримання юридичної освіти в Оломоуці він продовжив навчання у Відні, де завдяки знайомству із Францом Шубертом та своєму музичному таланту ввійшов у будинки найбільш заможних сімей. Зокрема, він був частим гостем у будинку відомого віденського адвоката, професора д-ра Зонненляйтнера, а також у придворного адвоката д-ра Нестройя, з сином якого К. Умлауф виступав у опері²⁷. Це надало йому можливість отримати, за термінологією П.Бурдье, значний соціальний та культурний капітал, який він привіз із собою на Буковину. Саме завдяки К. Умлауфу на Буковині почала розвиватися салонна музика та салонна культура як така.

Життя салону, незважаючи на соціальний статус господарів, формувалось однаково²⁸. Про типову картину світського прийому для європейських міст розповідає у своєму щоденнику О.Кобилянська, описуючи перебування разом із своїми рідними в маєтку землевласників Добжанських у Ватрі-Молдавиці. Зокрема, довідуємося, що гості там розважалися танцями, розмовами, жартами, сама ж письменниця грала для гостей на фортепіано та співала, а під час котильйону (*бального танцю*. –К.В.) один із гостей подарував їй на знак прихильності букетик квітів²⁹.

П.Вільгельмі трактує поняття «салону» як вільного, невимушеного товариства, основи якого

закладались розмовами на літературні, мистецькі чи політичні теми. Так, залишилися свідчення про відвідування родини буковинського художника Ю. Пігуляка, де зазвичай збиралися також любителі музики, відомим віденським композитором, родом з Буковини Є.Мандичевським: «Шановний гість, – згадувала донька художника Орися Орелецька, – кожного разу був учасником нашого домашнього музикування, грав на фортепіано, оповідав про новини мистецького життя»³⁰. Цікавим є факт того, що родина чернівецького художника Ю.Пігуляка, на думку багатьох дослідників, стала прототипом для героїв повісті О.Кобилянської «За ситуаціями» – сім'ї Федоренків. На підставі цього можемо опосередковано уявити, як приймали гостей в Пігуляків:

«[...] пані Федоренко любила в деяких хвилях репрезентувати і даму в своїй хаті. Це особливо, коли заходив хто чужий в її гарні, обширні, гарно поприбрані кімнати. Хоч траплялось і таке, що шановний гість вижидав по часові й годину на пані дому... вона не з'являлася скоріше, заким не виросла на її голові зачіска повної моди, не опинявся на ній гарний, першої моди туалет, а її свіже й добре удержане обличчя не було (щоправда, дуже зручно) покрите білим і рожевим пудром. Ввійшовши так перед гостя, вона починала акторувати. Говорила поважно, вдивляючись довго в лице гостеві з поважними панськими рухами, і говорила неправду. Передусім на кошт дітей. Які в неї добрі і вчені діти, як їхнє виховання їй багато коштувало[...] Лиш фортеп'яно і скрипка в її хаті були вже не найдобріші й ще не замінені новими інструментами. [...] Станеться неодмінно: чи не знає, приміром, шановний гість, яка фірма новочасних фортеп'янів найліпша, розуміється, перворядна?»³¹.

Цитований вище уривок свідчить про вплив культури споживання на середній стан Буковини та про прагнення представників т.зв. вільних професій (Ю.Пігуляк – прототип господаря дому Федоренків був художником. – К.В.) у своєму повсякденні жити за зразками аристократичних кіл.

Загальна дефініція слова «салон» є нечіткою та загальною, тому що феномен салону є різноманітним, а плавні переходи до інших форм проведення часу світським товариством показують, що існували деякі формальні критерії для формування салону. Ці критерії позначали салон у його істотних рамках і впливали із безперервних салонних традицій, які розвивалися ще з часів XVII ст. Так, П.Вільгельмі виокремлює наступні критерії:

1) Салон формувався навколо жінок.

2) Салон виник як суспільний інститут, переважно із визначеними днями відвідування (jour fixe). Спеціальні запрошення для днів відвідування не виготовлялися. Найближчі знайомі та постійні гості запрошувалися один раз і на всі подальші рази. На початку сезону, а саме восени чи зимою, про початок днів відвідування знайомих повідом-

ляли спеціальними картками. Салон відвідувало постійне коло гостей, які мали право приводити з собою нових гостей, наприклад подорожуючих художників чи вчених, які полюбили відвідувати салон. Салон не був клубом чи гуртком, тому що він не користувався списком учасників чи членськими внесками.

3) До гостей салону належали у кращому випадку представники різних суспільних верств. Тут могли перебути як знаменитості, так і зовсім невідомі художники чи літератори. Молоді і невідомі таланти часто отримували протекцію в салоні іншими гостями.

4) Салон був місцем зустрічі для невимушеного товариства, а салонне товариство не було богомою.

5) Розмови в салоні здебільшого велися про мистецтво, літературу, філософію, музику чи політику. Могли також влаштовуватись читання віршів, гра на музичних інструментах, театральні вистави.

6) Салон був вільним простором, де спільнота була позбавлена від статуту, ідеологічних догм. Також жодної ролі не відігравав матеріальний інтерес, навпаки такі спільноти керувалися духовними мотивами³².

Джерела з історії Буковини в австрійський період здебільшого мовчать про ведення жінкою салону, але нам відомо, що в 60-х рр. XIX ст. в Чернівцях знаним був дід пані Марошані, де збиралося «численне та веселе товариство»³³. У цьому салоні декламував свою німецьку поезію Ю.Федькович та вражав імпровізацією Е.Нойбауер, а А.Кобилянський розважав гостей «пропагандою вегетаріанізму» та своєю неординарністю. Дочка Марошані Емілія на таких вечорах грала на фортепіано та співала³⁴.

О. Фоляковський розповідав, що «дім Марошанки» був німецько-польський, не дуже заможний, але гостинний, «у неї сходилися від часу до часу гості на чай: військові і цивільні».

Салон Марошані, хоча й не відзначався великою розкішшю, але цілком відповідав загальним критеріям салонної культури, паралель від якого можна провести із тогочасними салонами, притаманними для середніх верств населення європейських провінційних міст. Наявність цього салону також засвідчує важливу роль жінки у веденні такого світського часу проведення на Буковині. Тут зустрічалися найрізноманітніші представники суспільства. Ю.Федькович як молодий талановитий митець потрапив до цього товариства завдяки Е.Нойбауеру, отримав «вхідний білет» у світське життя Буковини. На цих вечорах обидва письменники читали вірші, а згодом в цьому оточенні його спонукали до написання україномовної поезії.

І.Акерл вважає, що причиною того, що в післянаполеонівський період салонну культуру пере-

важно розвивали жінки, став протест проти їх витіснення з публічного життя³⁵. Жінки створювали найменший спільний знаменник численних видів салону і вирізнялися лише змістовними рамками салону. Постійні дні відвідування, за винятком літніх місяців, здебільшого проводились щотижня³⁶. Деякі дами приймали гостей вдома рідко, інші двічі на тиждень або й щодня³⁷. Звичай приймати гостей у визначений день тижня з 14 до 19 год. прижився в дамському товаристві лише в післянаполеонівський час. Спочатку господарка салону називала цей час «мої чотири години». Авторка твору *«Паризьке суспільство»* відзначає в 1842 р., що в четвертій годині після обіду кожна дама повертається додому, до своєї вітальні, де приймає світських людей, державних службовців, артистів³⁸.

Інтереси і призначення салону створювалися суспільними верствами, що склали салон. Важливою функцією салону був пошук «партії» для шлюбу. Очевидно, що вдова Марошані вела свій салон не лише з метою ведення літературно-декламаційних вечорів, а й намагалася знайти «кращу партію» для своєї дочки Емілії. Так, намір одружитися з Емілією мав Ю.Федькович, але розірвав з нею відносини, коли довідався, що вона приятелює з одним багатим лікарем. Врешті, Е.Марошані одружилася із румунським дідичем Гергелем і виїхала в Ясси, де, як розповідав О. Фоляковський, «грала першу роль» в румунському світському товаристві³⁹.

Пару підшукували й для молодої О.Кобилянської. Так, гостюючи з мамою та бабусею в домі поштового службовця Я.Урицького в містечку Глибока, письменниця в своїх записах у щоденнику прискіпливо оцінює господаря дому як претендента на роль свого чоловіка. Але пише, що не хотіла б бути його дружиною⁴⁰.

Незважаючи на те, що серед гостей салону зустрічалися представники богемі, богемська атмосфера на таких зібраннях була відсутня як і особлива роль алкоголю, хоча, крім чаю, кави і лимонаду, тут пропонували гостям вино, пиво⁴¹.

Спілкування із близькими знайомими та світськими людьми в салоні відбувалося після обіду та ввечері. В цей час приватний простір перетворювався на простір для спілкування із «світом». Ранішні та вечірні прийоми поділялись на «малі» та «великі». На малі прийоми приходили лише близькі друзі, що отримали усне запрошення, їх протилежністю були великі прийоми, бали та інші святкові вечори⁴².

Взаємні візити суспільної еліти були характерною рисою другої половини XIX – поч. XX ст. Це підтверджує у своїх спогадах Г.Дроздовський: *«Само собою зрозуміло, що у нас плекали спілкування, підкреслюючи його візитами і прийомами»*⁴³.

До прикладу, малі прийоми проводила сім'я Кобилянських, яка не раз приймала у себе пред-

ставників буковинської еліти. Зокрема, у своєму *Щоденнику* О.Кобилянська в 1886 р. пише про чаювання «невеличкого товариства» в їхньому домі в м. Кімполунг, «лише кілька чоловіків, і серед них Ортинський (*староста повітового управління в Кимполунзі. – В.К.*)»⁴⁴.

Святковий вечір на честь сторіччя від дня народження Ф. Шіллера в 1859 р. влаштував у себе в домі професор гімназії Е. Нойбауер. Примітно, що для такої форми прийому гостям свята були роздані картки. Відомим є зміст картки для Ю.Федьковича:

Herr Leutenant von Fedkowicz wird für Donnerstag den 10. November 1859, abends 7 Uhr, zu einer kleinen Privat-Feier des ersten 100-jährigen Jubiläums von Schillers Geburt hoflichst eingeladen von Prof. E. R. Neubauer⁴⁵.

Очевидно, що в цей час салонна культура компенсувала недостатній рівень культурного життя в столиці Буковини, тому що представники місцевої еліти не могли собі дозволити масштаб святкування ювілею відомого німецького письменника поза салоном. Крім того, Е. Нойбауер вів відкритий будинок («offene Haus») в Чернівцях, і його гостями були всі, хто мав мистецькі поривання (Й. Кауфман, К. Француз, Т. Лупу, Ю. Федькович)⁴⁶.

Як званий прийом можна розглядати обід у М.Василька в 1899 р. з нагоди освячення православної церкви в с. Лукавець Горішній. Тут зібрався «цвіт буковинської інтелігенції», як у своїй промові висловився Є.Пігуляк. Всього на обіді були присутніми понад 100 осіб, а серед найзначніших – митрополит Аркадій, посол Є.Пігуляк та президент краю барон Бургіньон⁴⁷.

В 1901 р. в с. Стрілецький Кут в маєтку о. Єротея Федоровича з дводенним візитом перебували О.Кобилянська та Л.Українка. Як стверджує український письменник Д.Лукаїнович, який тоді також гостював у «відомого українця-патріота», син о. Федоровича Іларіон розмовляв з письменницями *«на літературні теми, особливо про різні напрямки в європейських літературах – як романтизм, натуралізм, імпресіонізм та інші «ізми»*. А під час вечері о.Федорович розповідав про стан в політичному житті краю, а саме про «перекинчиків», українців, що стали румунами, «німчиків та нібито «істинно-руських». Після вечері Д.Лукаїнович веселив всіх присутніх жартами та анекдотами. Гості розійшлися опівночі. А вже наступного дня обидві письменниці та Федоровичі зробили прогулянку до лісу, що поруч із їхнім будинком⁴⁸.

Отже, з часу зайняття Буковини Австрійською імперією (1774) суспільно-культурний розвиток Буковини проходив повільно, але на відміну від попереднього молдавського періоду, це було схо-

же на астрономічний стрибок, адже на початку XIX ст. завдяки «німецькому духові» та бажанню наслідувати німецьку культуру (не виключаємо й більш прозаїчний мотив місцевої еліти, а саме: бажання досягти престижу та світського успіху) на Буковині виникає явище салонної культури, а вже в середині XIX ст. місцеві салони хоча й були провінційними, але автентичними щодо європейської культури.

Аналізуючи салонне життя Буковини в 30-х рр. XIX – поч. XX ст., бачимо, що воно не витримує всі межі салону як сталого інституту, але при наявності багатьох відхилень є й деякі характерні риси. Загалом на Буковині ідея салону була втілена у формі компанійського спілкування в приватному просторі, в межах якого відбувався обмін символічним капіталом представників еліти краю, що сприяло суспільній комунікації та, що важливо, так званому національному відродженню Буковини.

¹ Мартен-Фюжъ А. Элегантная жизнь, или Как возник «весь Париж», 1815 – 1848. – М., 1998. – 480 с.

² Ackerl I. Wiener Salonkultur um Jahrhundertwende. Ein Versuch // Die Wiener Jahrhundertwende. – Wien, Köln, Graz, 1996. – S. 694-709.

³ Wilhelmy P. Der Berliner Salon im 19. Jahrhundert: 1780-1914. – Berlin, 1989. – 1030 S.

⁴ Röska-Rydel I. Kultur an der Peripherie des Habsburger Reiches: die Geschichte des Bildungswesens und der kulturellen Einrichtungen in Lemberg von 1772 bis 1848. – Wiesbaden, 1993. – 421 S.

⁵ Андриянова О.В. Салонність як основа музичного життя Росії та України XIX ст.: автореф. дис. канд. мистецтвознав.: 17.00.03 / О.В. Андриянова; Одес. держ. муз. акад. ім. А.В.Нежданової. – Одеса, 2007. – 16 с.

⁶ Umlauff V. Aus dem Leben und Wirken eines österreichischen Justizmannes. – Wien, 1861. – 156 S.

⁷ Staufe-Simiginowicz L. Erinnerungen aus dem alteren Czernowitz // Bukowiner Nachrichten. – 1896. – № 2433. – 1. November.

⁸ Маковей О. Життєпис Осипа Юрія Гординського-Федьковича. – Чернівці, 2005. – 432 с.

⁹ Кобилянська О. Слова зворушеного серця: Щоденники; Автобіографії; Листи. – К., 1982. – 359 с.

¹⁰ Ackerl I. Wiener Salonkultur um Jahrhundertwende. Ein Versuch // Die Wiener Jahrhundertwende. – Wien, Köln, Graz, 1996. – S. 695.

¹¹ Wilhelmy P. Der Berliner Salon im 19. Jahrhundert: 1780-1914. – S. 17.

¹² Там само. – S. 16.

¹³ Ackerl I. Wiener Salonkultur um Jahrhundertwende. Ein Versuch // Die Wiener Jahrhundertwende. – S. 694.

¹⁴ Wilhelmy P. Der Berliner Salon im 19. Jahrhundert: 1780-1914. – S. 16 – 21.

¹⁵ Мартен-Фюжъ А. Элегантная жизнь, или Как возник «весь Париж», 1815 – 1848. – С. 98.

¹⁶ Ackerl I. Wiener Salonkultur um Jahrhundertwende. Ein Versuch // Die Wiener Jahrhundertwende. – S. 694.

¹⁷ Turczynski E. Geschichte der Bukowina in der Neuzeit. Zur Sozial- und Kulturgeschichte einer mitteleuropäisch geprägten Landschaft. – Wiesbaden, 1993. – S. 67.

¹⁸ Там само. – S. 78.

¹⁹ Kaindl R. Geschichte von Czernowitz von den ältesten Zeiten bis zum Gegenwart. – Czernowitz, 1908. – S. 209.

²⁰ Staufe-Simiginowicz L. Вказ. праця. – S. 3.

²¹ Mikulicz A. Die Musik in der Bukowina vor der Grundung des Vereins zur Förderung der Tonkunst 1775-1862. – Czernowitz 1903. – S. 18.

²² Turczynski E. Вказ. праця. – S. 80.

²³ Tanzer G. Spectacle müssen seyn. Die Freizeit der Wiener im 18. Jahrhundert. – Wien; Köln; Weimar. – S. 209.

²⁴ Mikulicz A. Die Musik in der Bukowina vor der Grundung des Vereins zur Förderung der Tonkunst 1775-1862. – S. 17.

²⁵ Там само. – S. 22 – 23.

²⁶ Там само. – S. 20; Umlauff V. Aus dem Leben und Wirken eines österreichischen Justizmannes. – S. 56.

²⁷ Umlauff V. Aus dem Leben und Wirken eines österreichischen Justizmannes. – S. 16 – 17.

²⁸ Мартен-Фюжъ А. Элегантная жизнь, или Как возник «весь Париж», 1815 – 1848. – С. 98.

²⁹ Кобилянська О. Слова зворушеного серця: Щоденники; Автобіографії; Листи. – С. 106 – 107.

³⁰ Демочко К. Музична Буковина: Сторінки історії. – К., 1990. – С. 46 – 47; Його ж. Мистецька Буковина. Нариси з минулого. – Чернівці: Книги – XXI, 2008. – С. 166.

³¹ Кобилянська О. Твори: в 5 т. – К., 1963. – Т. 5. – С. 11.

³² Wilhelmy P. Der Berliner Salon im 19. Jahrhundert: 1780-1914. – S. 25.

³³ Маковей О. Життєпис Осипа Юрія Гординського-Федьковича. – С. 104.

³⁴ Там само. – С. 107 – 108.

³⁵ Ackerl I. Wiener Salonkultur um Jahrhundertwende. Ein Versuch // Die Wiener Jahrhundertwende. – S. 694.

³⁶ Wilhelmy P. Der Berliner Salon im 19. Jahrhundert: 1780-1914. – S. 29.

³⁷ Там само. – S. 30.

³⁸ Мартен-Фюжъ А. Элегантная жизнь, или Как возник «весь Париж», 1815 – 1848. – С. 97.

³⁹ Маковей О. Життєпис Осипа Юрія Гординського-Федьковича. – С. 108.

⁴⁰ Кобилянська О. Слова зворушеного серця: Щоденники; Автобіографії; Листи. – С. 50 – 51.

⁴¹ Wilhelmy P. Der Berliner Salon im 19. Jahrhundert: 1780-1914. – S. 30.

⁴² Мартен-Фюжъ А. Элегантная жизнь, или Как возник «весь Париж», 1815 – 1848. – С. 97.

⁴³ Дроздовський Г. Тоді у Чернівцях і довкола. Спогади старого австрійця / Пер. з нім., передмова і примітки П. Рихла. Чернівці: «Молодий Буковинець», 2001. – С. 129.

⁴⁴ Кобилянська О. Слова зворушеного серця: Щоденники; Автобіографії; Листи. – С. 116.

⁴⁵ Маковей О. Життєпис Осипа Юрія Гординського-Федьковича. – С. 97.

⁴⁶ Klug A. Ernst Rudolf Neubauer. Der Mann und sein Werk. – Teil I. – Czernowitz, 1931. – S. 38.

⁴⁷ Буковина. – 1899. – Ч. 125. – 20 жовтня.

⁴⁸ Лукіянович Д. Мої спогади про Ольгу Кобилянську // Письменники Буковини другої половини XIX – першої половини XX століття: Хрестоматія. – Частина 1. / за ред. Б. І. Мельничука. – Чернівці, 2001. – С. 454 – 456.

Екатерина ВАЛЯВСКАЯ
(Черновці)

САЛОННАЯ КУЛЬТУРА БУКОВИНЫ В АВСТРИЙСКИЙ ПЕРИОД

В статье исследуется салон как общественный институт на Буковине в австрийский период и его репрезентации, проводится сравнительный анализ салонной культуры Буковины и Европы в 30-х гг. XIX – нач. XX вв.

Ключевые слова: салон, общественный институт, Буковина, Австро-Венгерская империя, дилетантизм, «брачная партия».

Kateryna VALIAVS'KA
(Chernivtsi)

SALON CULTURE IN THE AUSTRIAN BUKOVYNA

The article touches upon the existence of salon as a social institution at Bukovyna of the Austrian Period and its representation. Comparative analysis of salon culture at Bukovyna and in Europe in the 1930s – at the beginning of the 20th century is carried out.

Keywords: salon, a social institution, Bukovyna, Austro-Hungarian Empire, amateurism, «wedding party».

УДК 94 (477.83/.86) : (=411.16) «1919/1939»

Лев ДАВИБИДА
(Івано-Франківськ)

ЄВРЕЙСЬКІ МЕДИКО-САНИТАРНІ ІНСТИТУЦІЇ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ПІД ЧАС ПОЛЬСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ КРАЮ (1919–1939 рр.)

У статті аналізується діяльність єврейських медико-санітарних інституцій в системі охорони здоров'я Східної Галичини під час польської окупації краю у 1919–1939 рр. Опрацювавши архівні матеріали, автор з'ясовує основні напрямки санітарної діяльності гігієнічних товариств та іноземних благодійних фондів у єврейських гмінах, характеризує її форми і наслідки, простежує можливості доступу до медичної допомоги у лікувальних закладах єврейських громад представників інших національностей, які проживали на території Східної Галичини, зокрема українців. Дослідник також звертає увагу на ставлення польської окупаційної влади до єврейських медико-санітарних інституцій.

Ключові слова: Східна Галичина, медична допомога, єврейський шпиталь, товариство гігієни, інфекційне захворювання, епідемія.

Останніми роками спостерігається значне зростання уваги дослідників до повсякденності як окремого напрямку історичної науки. Такий пере-

хід до соціально-антропологічної площини зумовлений переосмисленням методології історичних досліджень і намаганням повноцінно і всебічно відобразити перебіг подій в минулому, беручи до уваги громадянське суспільство, окрему людину, умови її життя. Повернення людини в центр історії реалізовується через гуманістичний підхід до історичних знань. З цієї точки зору стають актуальними дослідження різних аспектів соціального життя народів та окремих їхніх представників, в тому числі й охорони здоров'я.

Метою статті є дослідження єврейських медико-санітарних інституцій в системі охорони здоров'я Східної Галичини під час польської окупації краю (1919–1939 рр.) з огляду на відчутний внесок у медичне обслуговування місцевого населення. Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань: шляхом аналізу архівних джерел з'ясувати, які саме медико-санітарні інституції існували у єврейських гмінах, висвітлити їхню діяльність у сфері охорони здоров'я, дослідити можливості одержання в них допомоги представниками інших національностей, зокрема українців. Згадана проблема не знайшла предметного відображення в історіописанні, якщо не враховувати окремі згадки у численних краєзнавчих розвідках про наявність в тій чи іншій місцевості єврейського шпиталю. Частково питання розвитку єврейської медицини порушують В. Москалець¹ та В. Маламед². Схематичну картину діяльності єврейських медичних осередків у міжвоєнний період на прикладі Рівного подає Н. Переходько³.

Важливим елементом системи охорони здоров'я, що сформувалася на території Східної Галичини у 1918–1939 рр., були єврейські медико-санітарні інституції. Місцева єврейська медицина мала багатотисячову історію. Перша згадка про єврейський шпиталь у Львові відноситься до 1604 р., а у Європі такі заклади з'являлися ще у середні віки⁴. Право представників так званих «жидівських» громад на заснування власних лікувальних закладів визнавалося як владою Австро-Угорської імперії, так і ЗУНР, а згодом – Другої Речі Посполитої.

На початку 1920-х рр. функціонування охорони здоров'я єврейських громад мало свої особливості, пов'язані з політичними і військовими подіями. Під час Першої світової війни з приходом російських військ навесні 1915 р. галицькі євреї пережили серію погромів. Аналогічні акції насильства влаштували поляки у 1918–1919 рр. після окупації Східної Галичини, звинувативши єврейське населення в підтримці ЗУНР, хоча під час українсько-польського конфлікту євреї здебільшого зберігали нейтралітет⁵. На побутовому рівні відбувалися грабунки і у ЗУНР, зокрема в Тернополі, Городенці, Косові, Скалаті, Стрию, Ходорові та Чорткові⁶. Погроми і занепад економічного життя краю (зупинення промислового виробництва, зниження попиту на ремісничі вироби, відсутність